

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI ICHKI ISHLAR VAZIRLIGI AKADEMIYASI

HUQUQBUZARLIKLAR PROFILAKTIKASI FAOLIYATI KURSANTI
YUSUFJONOVA SEVINCH RAHIMJONOVNA
HUQUQBUZARLIKLAR PROFILAKTIKASI KAFEDRASI O'QITUVCHISI
VOXOBJONOV DILMUROD

HUQUQBUZARLIKLAR PROFILAKTIKASI FAOLIYATI

“ Profilaktika inspektorining 'Oilabay' ishlash faoliyatida xuquqbuzarliklar profilaktikasi va ijtimoiy profilaktika chora tadbirlarini amalga oshirishi hamda mahalla yettiligi bilan o'zaro hamkorligi”

Annotatsiya: Mazkur ishda profilaktika inspektorining “oilabay” ishlash faoliyati doirasida huquqbuzarliklar profilaktikasi hamda ijtimoiy profilaktika chora-tadbirlarini amalga oshirish mexanizmlari tahlil etiladi. Xususan, O‘zbekiston Respublikasining “Huquqbuzarliklar profilaktikasi to‘g‘risida”gi qonuni asosida profilaktika inspektorining aholi bilan manzilli ishlashi, oilalarning ijtimoiy-psixologik holatini o‘rganishi, xavf guruhiga kiruvchi shaxslarni aniqlashi va ular bilan individual profilaktika olib borish masalalari yoritilgan. Shuningdek, mahalla yettiligi (mahalla raisi, profilaktika inspektori, hokim yordamchisi, xotin-qizlar faoli, yoshlar yetakchisi va boshqalar) bilan o‘zaro hamkorlikning ahamiyati, uning samaradorligini oshirish yo‘llari ham nazariy va amaliy jihatdan asoslab berilgan. Tadqiqotda mavjud muammolar, jumladan, hamkorlikning sustligi, axborot

almashinuvidagi kamchiliklar va aholi huquqiy ongining yetarli darajada emasligi ko'rsatib o'tilgan hamda ularni bartaraf etish bo'yicha takliflar ishlab chiqilgan.

Kalit so'zlar: Profilaktika inspektori, oilabay ishlash, huquqbuzarliklar profilaktikasi, ijtimoiy profilaktika, mahalla yettiligi, hamkorlik, individual profilaktika, xavf guruhi, huquqiy ong, jamoat xavfsizligi, manzilli ish, O'zbekiston Respublikasi qonunchiligi

Qonun maqsadi-Huquqbuzarliklar profilaktikasi tizimini shakllantirish, jinoyatchilikning oldini olish va ijtimoiy xavfsizlikni mustahkamlash qonunning asosiy maqsadidir. U huquqbuzarliklarga olib keluvchi omillarni bartaraf etish, profilaktika subyektlarining o'zaro hamkorligini yo'lga qo'yish va aholining huquqiy ongini rivojlantirishni ko'zda tutadi.

Asosiy mexanizmlar

Qonun umumiy, maxsus va individual profilaktika chora-tadbirlarini nazarda tutadi. Ularga fuqarolar bilan tushuntirish ishlari olib borish, ijtimoiy nazoratni kuchaytirish, huquqbuzarlik sodir etgan shaxslar bilan tarbiyaviy ishlash hamda xavfli guruhlarni erta aniqlash kiradi.

Ahamiyati

Mazkur qonun O'zbekistonda huquqni muhofaza qilish tizimini takomillashtirdi, jinoyatchilikning pasayishiga hamda aholining huquqiy madaniyati oshishiga xizmat qildi. U barqaror ijtimoiy-huquqiy muhitni ta'minlashga qaratilgan kompleks yondashuvni mustahkamladi.

Bugungi kunda jamiyatda huquqbuzarliklarning oldini olish, jinoyatchilikni

kamaytirish va ijtimoiy barqarorlikni ta'minlash davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Shu nuqtai nazardan profilaktika inspektorlarining "oilabay" ishlash tizimi alohida ahamiyat kasb etadi. Ushbu yondashuv orqali har bir oila bilan individual ishlash, muammolarni erta aniqlash va ularni bartaraf etish imkoniyati yaratiladi.

Qonunning maqsadi va vazifalari

Huquqbuzarliklar profilaktikasi to'g'risidagi qonunning asosiy maqsadi – jamiyatda huquqbuzarliklarning oldini olish, ularni keltirib chiqaruvchi sabab va sharoitlarni bartaraf etish hamda fuqarolarning huquqiy ongini oshirishdan iborat. Mazkur qonun profilaktika subyektlari o'rtasida samarali hamkorlikni yo'lga qo'yish, ayniqsa mahalla institutining rolini kuchaytirishni nazarda tutadi.

Profilaktika inspektorining "oilabay" ishlash faoliyati
Profilaktika inspektori "oilabay" ishlash tizimi orqali har bir oilaning ijtimoiy holatini o'rganadi, mavjud muammolarni aniqlaydi va ularga individual yondashuv asosida yechim topadi. Ushbu jarayonda quyidagi yo'nalishlar muhim hisoblanadi:

- oilalarning ijtimoiy-iqtisodiy holatini tahlil qilish;
- muammoli oilalarni aniqlash va ularni ro'yxatga olish;
- huquqbuzarlikka moyil shaxslar bilan individual profilaktik ishlar olib borish;
- yoshlar, ayollar va ijtimoiy himoyaga muhtoj qatlamlar bilan tizimli ishlash.

Mahalla yettiligi bilan hamkorlik

Mahalla yettiligi (mahalla raisi, profilaktika inspektori, yoshlar yetakchisi, xotin-qizlar faoli va boshqa mutasaddilar) bilan hamkorlik profilaktika ishlarining

samaradorligini oshiradi. Ushbu hamkorlik quyidagi yo‘nalishlarda amalga oshiriladi:

- oilalardagi muammolarni birgalikda muhokama qilish;
- ijtimoiy yordamga muhtoj oilalarni qo‘llab-quvvatlash;
- yoshlar o‘rtasida jinoyatchilikning oldini olish;
- huquqiy targ‘ibot tadbirlarini o‘tkazish.

Asosiy

mexanizmlar

Qonunchilikda huquqbuzarliklar profilaktikasining uch asosiy turi belgilangan:

1. Umumiy profilaktika – aholining huquqiy savodxonligini oshirish, targ‘ibot ishlari.
2. Maxsus profilaktika – muayyan xavf guruhlariga qaratilgan choralar.
3. Individual profilaktika – aniq shaxs bilan olib boriladigan tarbiyaviy ishlar.

Mavjud

muammolar

va

kamchiliklar

Amaliyotda quyidagi kamchiliklar kuzatilmoqda:

- profilaktika ishlarining ayrim hollarda yuzaki olib borilishi;
- ma'lumotlar bazasining yetarli darajada shakllanmaganligi;
- mahalla yettiligi o‘rtasida axborot almashinuvi sustligi;
- ayrim fuqarolarning huquqiy ong va madaniyati pastligi;

-ijtimoiy muammolar (ishsizlik, kambag'allik)ning huquqbuzarliklarga ta'siri.

Muammolarni bartaraf etish yo'llari
Yuqoridagi kamchiliklarni bartaraf etish uchun quyidagi takliflar ilgari suriladi:

-profilaktika inspektorlarining malakasini oshirish va ularni zamonaviy metodlar bilan ta'minlash;

-yagona elektron ma'lumotlar bazasini yaratish va undan samarali foydalanish;

-mahalla yettiligi o'rtasida muntazam axborot almashinuvi tizimini yo'lga qo'yish;

-aholining huquqiy savodxonligini oshirish bo'yicha keng qamrovli targ'ibot ishlarini kuchaytirish;

-ijtimoiy himoyaga muhtoj oilalarni qo'llab-quvvatlash orqali huquqbuzarliklarning oldini olish.

Profilaktika inspektorining "oilabay" ishlash faoliyati huquqbuzarliklarning oldini olishda samarali vosita hisoblanadi. Mahalla yettiligi bilan o'zaro hamkorlikni kuchaytirish, mavjud muammolarni tizimli hal etish orqali jamiyatda barqaror ijtimoiy-huquqiy muhitni ta'minlash mumkin. Shu bois ushbu yo'nalishda amalga oshirilayotgan islohotlarni izchil davom ettirish muhim ahamiyatga ega.

Mavjud muammolar

Bugungi kunda profilaktika inspektorining "oilabay" ishlash faoliyatini samarali tashkil etishda bir qator tizimli muammolar kuzatilmoqda.

Birinchidan, profilaktika ishlarining ayrim hollarda yuzaki va formal tarzda olib borilayotgani kuzatiladi. Bu esa qonunda belgilangan individual profilaktika prinsipining to‘liq amalga oshirilmasligiga olib keladi. Natijada xavf guruhiga kiruvchi shaxslar bilan chuqur ishlash yo‘lga qo‘yilmayapti.

Ikkinchidan, mahalla yettiligi bilan o‘zaro hamkorlik yetarli darajada tizimlashtirilmagan. Qonunda profilaktika subyektlarining hamkorligi muhim tamoyil sifatida belgilangan bo‘lsa-da, amaliyotda axborot almashinuvi muntazam emas, vazifalar aniq taqsimlanmagan.

Uchinchidan, yagona elektron ma’lumotlar bazasining yetarli darajada shakllanmaganligi muammosi mavjud. Bu esa oilalar, muammoli shaxslar va ijtimoiy xavf guruhlarini monitoring qilishda qiyinchilik tug‘diradi.

To‘rtinchidan, aholining huquqiy ongi va huquqiy madaniyati yetarli darajada shakllanmagan. Qonunda huquqiy targ‘ibot asosiy profilaktik choralardan biri sifatida ko‘rsatilgan bo‘lsa-da, bu yo‘nalishda olib borilayotgan ishlar yetarli samarani bermayapti.

Beshinchidan, ijtimoiy muammolar — ishsizlik, kambag‘allik, oilaviy nizolar — huquqbuzarliklarning asosiy omillaridan biri bo‘lib qolmoqda. Profilaktika jarayonida bu omillarni bartaraf etish yetarli darajada yo‘lga qo‘yilmagan.

Oltinchidan, profilaktika inspektorlarining ish yuklamasi yuqoriligi sababli har bir oila bilan sifatli individual ishlash imkoniyati cheklanmoqda.

Muammolarni bartaraf etish bo‘yicha yechimlar

Yuqoridagi muammolarni bartaraf etish uchun quyidagi amaliy va nazariy choralarni amalga oshirish maqsadga muvofiqdir.

Birinchiidan, profilaktika faoliyatini individuallashtirishni kuchaytirish zarur. Qonun talablariga muvofiq har bir xavf guruhidagi shaxs uchun alohida profilaktik reja ishlab chiqilishi va uning ijrosi muntazam nazorat qilinishi lozim.

Ikkinchiidan, mahalla yettiligi bilan hamkorlikni institutsional darajada mustahkamlash kerak. Buning uchun:

- aniq vakolat va vazifalarni belgilash;
- muntazam yig'ilishlar va hisobot tizimini joriy etish;
- o'zaro javobgarlik mexanizmlarini kuchaytirish zarur.

Uchinchiidan, zamonaviy axborot texnologiyalarini joriy etish muhim ahamiyatga ega. Yagona elektron platforma orqali:

- muammoli oilalar bazasini shakllantirish;
- real vaqt rejimida monitoring olib borish;
- profilaktika subyektlari o'rtasida tezkor axborot almashinuvi yo'lga qo'yilishi lozim.

To'rtinchiidan, aholining huquqiy savodxonligini oshirishga qaratilgan targ'ibot ishlarini kuchaytirish zarur. Bunda:

- interaktiv usullar (seminar, trening, uchrashuvlar);
- ommaviy axborot vositalari va ijtimoiy tarmoqlar imkoniyatlaridan keng foydalanish lozim.

Beshinchiidan, ijtimoiy profilaktikani kuchaytirish talab etiladi. Xususan:

- ishsiz fuqarolarni bandlikka jalb qilish;

-kam ta'minlangan oilalarni moddiy va ijtimoiy qo'llab-quvvatlash;

-oilaviy nizolarni barvaqt bartaraf etish mexanizmlarini joriy etish muhimdir.

Oltinchidan, profilaktika inspektorlarining faoliyatini optimallashtirish zarur. Ularning ish yuklamasini kamaytirish, yordamchi xodimlar institutini rivojlantirish hamda malaka oshirish tizimini takomillashtirish lozim.

Yettinchidan, qonunchilik normalarini amaliyotga to'liq joriy etish ustidan nazoratni kuchaytirish kerak. Bu esa profilaktika tizimining samaradorligini oshirishga xizmat qiladi.

Umumiy xulosa

Profilaktika inspektorining "oilabay" ishlash faoliyati huquqbuzarliklarning oldini olishda muhim mexanizm hisoblanadi. Qonun talablariga to'liq amal qilgan holda, mahalla yettiligi bilan samarali hamkorlikni yo'lga qo'yish, zamonaviy yondashuvlarni joriy etish orqali mavjud muammolarni bartaraf etish va jamiyatda barqaror huquqiy muhitni ta'minlash mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. O'zbekiston Respublikasi "Huquqbuzarliklar profilaktikasi to'g'risida"gi Qonuni.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining ichki ishlar organlari faoliyatini takomillashtirishga oid farmon va qarorlari.
3. O'zbekiston Respublikasi Ichki ishlar vazirligining profilaktika faoliyatiga oid me'yoriy hujjatlari.
4. Abdullayev A. "Huquqbuzarliklar profilaktikasi nazariyasi va amaliyoti". – Toshkent, 2021.

5. Karimov I. “Yuksak huquqiy madaniyat – taraqqiyot kafolati”. – Toshkent, 2019.
6. Mahalla va oilani qo‘llab-quvvatlash vazirligi materiallari.
7. Ilmiy maqolalar va konferensiya to‘plamlari (2020–2024 yillar).